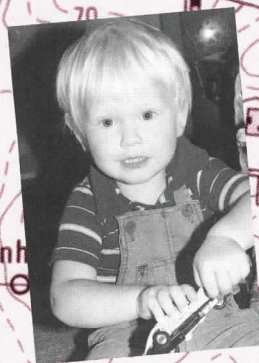

Aarhus Teater • Stiklingen

Det Eftersøgte Barn

Urpremiere 3. maj 1996

Det Eftersøgte Barn

af Jens Smærup Sørensen

Spilleperiode 3. maj - 1. juni 1996

Medvirkende:

Christine Hauge ... Dorthe Hansen Carlsen

Sofie Frederiksen ... Merete Hegner

Andreas Hauge ... Kristian Holm Joensen

Magnus Frederiksen ... Kim Veisgaard

Esben Bach Iversen ... Jens Pedersen

Alice Bergstrøm Nielsen ... Anne-Vibeke Mogensen

Iscenesættelse: Asger Bonfils

Scenografi: Finn Erik Bendixen

Lysdesign: Bo Høgh Jensen

Koreografi: Chris Blackwell

Forestillingsleder: Joe Otterstrøm

Suffli: Hanne W. Clausen

Instruktørassistent: Fetneh Jensen

Afvikling lys/lyd: Bo Høgh Jensen/Jesper Ahnfeldt

Teatermaler: Anne-Marie Kjær

Kostumiere: Hanne Gissel, Mehmet Hilmi

Kostumeassistent: Ingrid Brande

Frisør: Britta Nygaard

Rekvisitører: Viggo Bay, Steen Jonassen

Urpremiere: Aarhus Teater 3. maj 1996

Teaterforlag: Danske Dramatikere

Chef lys/lyd: Jens Ravn

Cheflysdesigner: Niels Emil Larsen

Scenemester: Kai Johansen

Overregissør: Steen Boutrup

Teknisk chef: Jørn Walsøe

Dramaturg: Janicke Branth

Projektleder Væksthuset: Carsten Holst

Markedsføringschef: Leif Due

Teaterchef: Palle Jul Jørgensen

Foto fra afsluttende prøver: Jan Jul

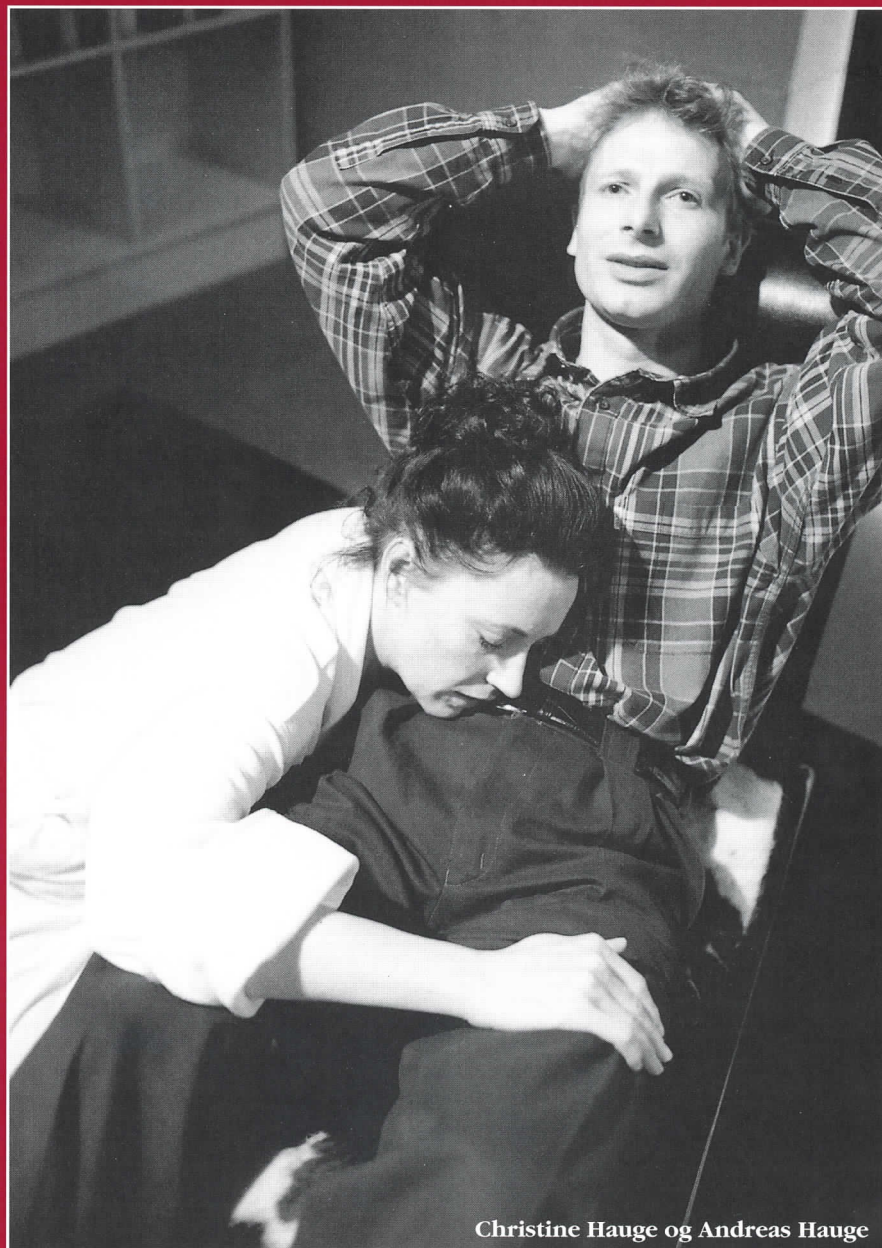
Program- og plakat-layout: Smidstrup Grafisk Bureau

Programredaktion: Janicke Branth og Leif Due

Tryk: C.C. Print 92 ApS.

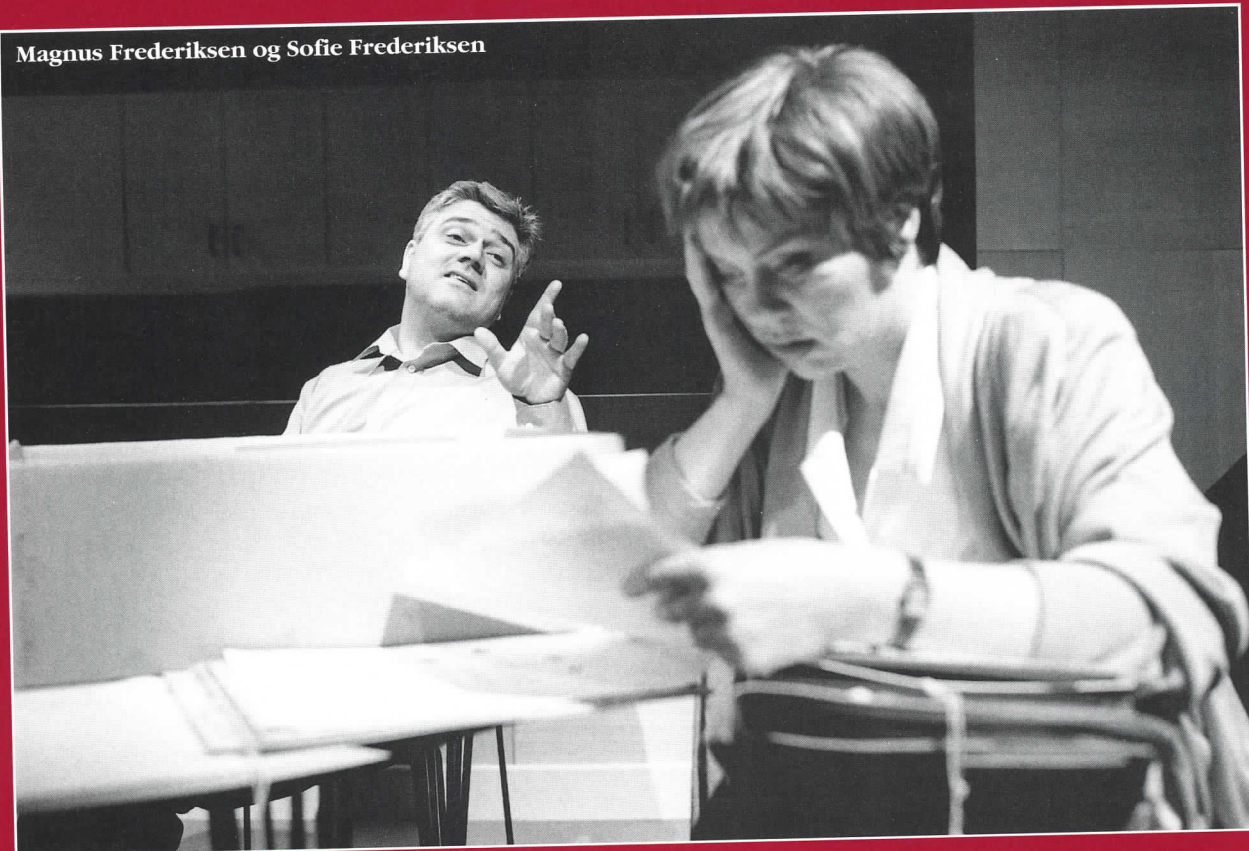
Forestillingens varighed: ca. 2 ½ time

Christine Hauge og Andreas Hauge

Magnus Frederiksen og Sofie Frederiksen

Den Eftersøgte Skæbne

Af Finn Abrahamowitz

Skuespillet får mig igen til at tænke på en replik af Elie Wiesel, som jeg er meget optaget af: "... menneskets væsen? Lad os hellere sige, at menneskets skæbne interesserer mig mere."

Det er to vidt forskellige menneskesyn, der kommer til orde i de to udtryk: menneskets væsen og menneskets skæbne. Det første hentyder til en fast og hele livet varende tilstand, en karakter, en fastlagt grundstruktur. Det andet hentyder til, at man formes af det liv, man fører og de oplevelser, man får.

Med skæbnebegrebet er vi afgørende rokket fri af megen fastlåsning. Den fastlåsning, der hentyder til, at vi siden barndommen er fastlagt én gang for alle. Men samtidig rokker vi ind i et jerngreb, der gør noget ganske andet ved os.

I daglige vendinger bruger vi lidt fra det ene livssyn og lidt fra det andet i en ret rodet bunke. Hvis vi siger, at et menneske har et bestemt *væsen*, siger vi samtidig, at han har en fastlagt karakter. Kommer dette menneske ud for uheldige omstændigheder, er det dets egen skyld. Arbejdsløshed, skilsmisse, dårlig skolegang, dårlige kammerater, dårlig uddannelse, dårlige nerver – det skyldes alt sammen en brist i dette menneskes karakter.

Nu tror vi, vi ved så meget om mennesker, at vi kan forklare dem igennem ved hjælp af en eller anden psykologisk teori. Vi "ved" derfor, at menneskets faste væsen eller karakter er formet af den lykkelige eller ulykkelige barndom, han har haft, eller at han er formet af den blanding af lykke og ulykke, han kom ud for de første fem år af sit liv.

Hvis vi dømmer et andet menneske – og det gør vi meget tit – så taler vi om karakterbrist, når vi finder fejl hos andre. Når vi psykologiserer på et andet menneske – og det gør vi lige så tit – finder vi begrundelserne i de forkvaklende barndomme. Og så er det ikke det menneskes egen skyld. Barndommen bliver så ligesom en erstatning for det, man i gamle dage kaldte *skæbnen*. Et menneskes barndom skulle så være hans skæbne.

Men der er noget mere i begrebet skæbne, noget som

ikke så tit drages frem i dag. Udtryk som at "tage sin skæbne på sig", at "bære sin skæbne med fattet ro", at "have en tung skæbne", at "blive ramt af skæbnen".

Der er et dybt skel mellem at undskylde sig med sit eget væsen: sådan er jeg nu engang – og så at tage sin skæbne på sig. Forskellen ligger i, at man i det første tilfælde søger at *gardere sig*, netop imod skæbnen. I det andet tilfælde ser man, at der er en instans over en selv eller i det mindste uden for en selv. Der er noget, der er større.

Lad mig gøre snakken lidt mere konkret: barnet, ja børnene, for der er jo både det barn – der sigende nok ikke har noget navn, ingen egen eksistens – Trumfen og barnet Abraham, der er kommet ud i noget skidt. Disse børn er deres forældres skæbne – ligesom forældrene er disse børns skæbne – eller allermindst en yderst vigtig del af skæbnen.

Forældrene er ikke i nærheden af at erkende deres børn som en skæbne, noget skabt, der ikke kan gøres uskabt. Forældrene søger at gardere sig mod det, der er alt for stort for dem, skæbnen. De har så travlt med at gøre noget andet til deres skæbne. Og i skuespillet er det tydeligt, hvad det er, der sættes i stedet for det, der er alt for stort for disse mennesker: Det er *legen* (som Christine altid kalder Andreas' tid foran computeren – måske er det leg, måske er det flugt, måske er det arbejde). Og der er *seksualitetens* og *kontaktens* uforpligtende dramatiseringer. For der er bestemt ikke tale om, at de voksne indgår i nye forhold, som om det var skæbnesvangre valg, som det så sigende kunne have heddet.

Hvorfor er de sådan? Hvorfor putter de sig bort fra skæbnen, som var de skræmte børn? Ja, hvorfor *er* de skræmte børn. Der er bestemt en god psykologisk beskrivelse af det. Lad os se lidt på den.

Som ved det meste psykologi skal vi ned i barndommen for at hente antydningerne af en forklaring. Barnet (og hermed mener jeg faktisk alle de seks voksne i skuespillet) havde følelsesmæssigt usikre forældre –

nøjagtigt så usikre, som de seks barne-voksne nu er blevet. Følelsesmæssigt usikre forældre kan ikke give deres børn kærlighed. For kærlighed er blandt andet evnen til at kunne lade den elskede *være*, nemlig være det selvstændige, enestående væsen, det er.

Følelsesmæssigt usikre forældre besætter barnet med deres egne behov. De lytter ikke til barnets behov. De forstår ikke behovene og kan derfor ikke tilgodese dem eller sætte grænser. Forældrene lytter ikke til barnets behov, for de ser dem slet ikke.

Lad os tage to eksempler: Først det lykkelige eksempel: Moderen betragter sit lille barn, som hun holder på armen. Den lille er taget op, fordi han har slået knæet og trænger til trøst og omsorg og at blive pustet på knæet og få indianerjod og plaster. Moderen *ser*, at det er det, der nu ligger i situationen og svarer på det.

Det ulykkelige eksempel: Moderen betragter sit lille barn, men ser det ikke, ser i stedet mormors udtrykte billede, eller en heltinde fra en film eller et udtryk for sit eget forspildte liv, eller: Se mig, jeg er voksen, for jeg har et barn, der trænger til mig. Ser alt muligt andet, eller rettere ser kun sig selv.

I begge tilfælde ser barnet moderen. Det ser så klart, som man gør, når det er livsvigtigt, hvad man skuer efter. I første eksempel ser barnet en mor, der bekræfter dets oplevelser (at det gør ondt i knæet). Barnet får dermed både omsorg og en bekræftelse på sit syn på verden. I det andet eksempel svarer barnets iagttagelse ikke til situationen, for det føler, der er noget galt. Er jeg til besvær? Gør det da ikke ondt? Er mor vred?

Barnet indretter sig efter de voksne, for barnet er totalt udleveret til de voksne. Menneskebørn kan slet ikke klare sig, uden at de voksne hjælper det i mange år. Det må derfor rokke sine iagttagelser ind efter, hvad det ser eller aner hos de voksne. Hvis de voksne forvirrer, bliver barnets syn på verden forvirret. Og barnet blive følelsesmæssigt usikkert – og bliver i mange tilfælde ved med at være det, selv om barnet ikke mere er et barn, men er blevet voksen.

Som voksne er de "som børn", for de fik aldrig lov at være børn på deres egne betingelser, og så ved de slet ikke, hvordan man bliver voksen. Og forholdet til forældrene bliver aldrig afklaret. I skuespillet brydes der bestandig med forældrene, eller de begrædes indtil det

viser sig, at de ikke alene var ægtefællen utro, men især barnet utro med en voksen elsker. Og alt imens gentager de spillene fra barndommen med en dominerende mor og en underkuet far eller omvendt eller blandet.

De seks voksne i skuespillet er dømt til *ikke* at erkende eller erindre deres fortid, men at gentage den, spille de samme afmægtige spil, som blev spillet dengang, de blev formet. Og derfor bliver det for stort for dem, selv at skulle blive forældre. De ved ikke, hvordan man er det, og de tror næppe heller, at de ønsker det.

De er – og de er næppe så anderledes end flertallet af os, selv om de er sat på spidsen – som børn, som man kalder det og ikke mener noget godt med det.

De er ude af stand til at tage skæbnen på sig. De kunne finde på at undskylde sig med deres væsen, med at "sådan er jeg". De er ude af stand til at udvikle sig, selv om de hele tiden tror, de udvikler sig. Får de måske ikke en ny kæreste? og er det ikke næsten en ny begyndelse? Det er lige præcis det, det ikke er.

Hvorfor er det blevet sådan med os i disse år? For det er jo en uhyggeligt præcis dom, der er fældet over os her. Det er svært at sige hvorfor, uden at man kommer ind i en masse banal snak om tiderne og moderne og disses ugunst.

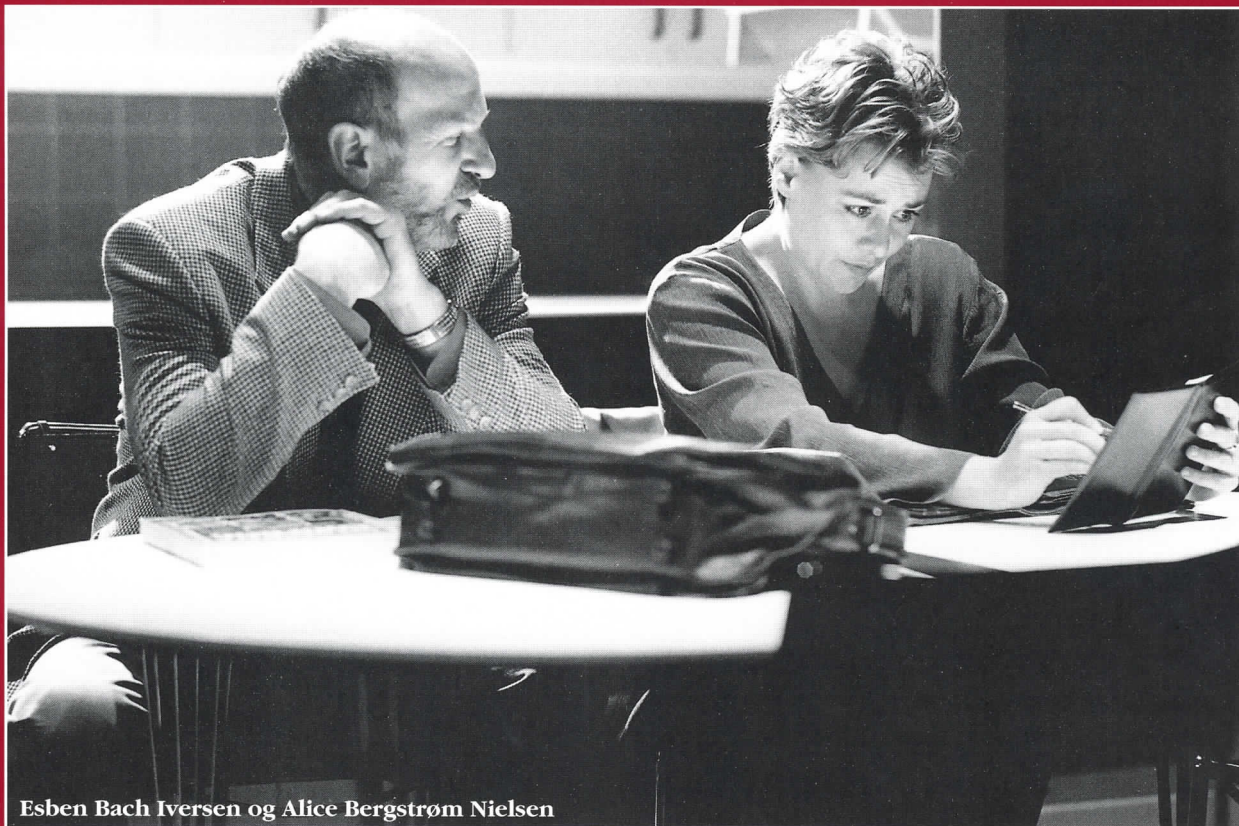
Jeg tror, en af ulykkerne er, at vi har det for godt. Vi *garderer os*, og her i Skandinavien er samfundene bygget så solidt op, at vi i lange tider ad gangen kan bilde os ind, at livet er lykkeligt, eller at livet skal være lykkeligt.

Men livet er ikke lykkeligt. "Sorrig og glæde de vandre til hobe/ lykke, ulykke de gange på rad" som Kingo skriver. Vi er alle Gud en skæbne skyldig. Vi stilles nogle krav, ofte i spidsbelastninger, hvor vi er dårligst egnede til at løse opgaverne. Vi måles på, hvordan vi løser dem.

Det allerførste, vi må gøre, er at tage vor skæbne på os. De hændelser der overgår os, den barndom vi har haft, de evner vi har hvis vi gør os umage. Det er som at få tildelt et sæt kort i et kortspil. Nogle får en god "hånd", andre en ret svært spillelig. Vi må spille med de kort, vi har.

Personerne i skuespillet gør, hvad de overhovedet kan for at undgå deres skæbne. Og dybt ironisk er det selvfølgelig så det, der bliver deres skæbne. Hvad skulle det ellers være.

"Menneskets væsen? Lad os hellere sige, at menneskets skæbne interesserer mig mere."

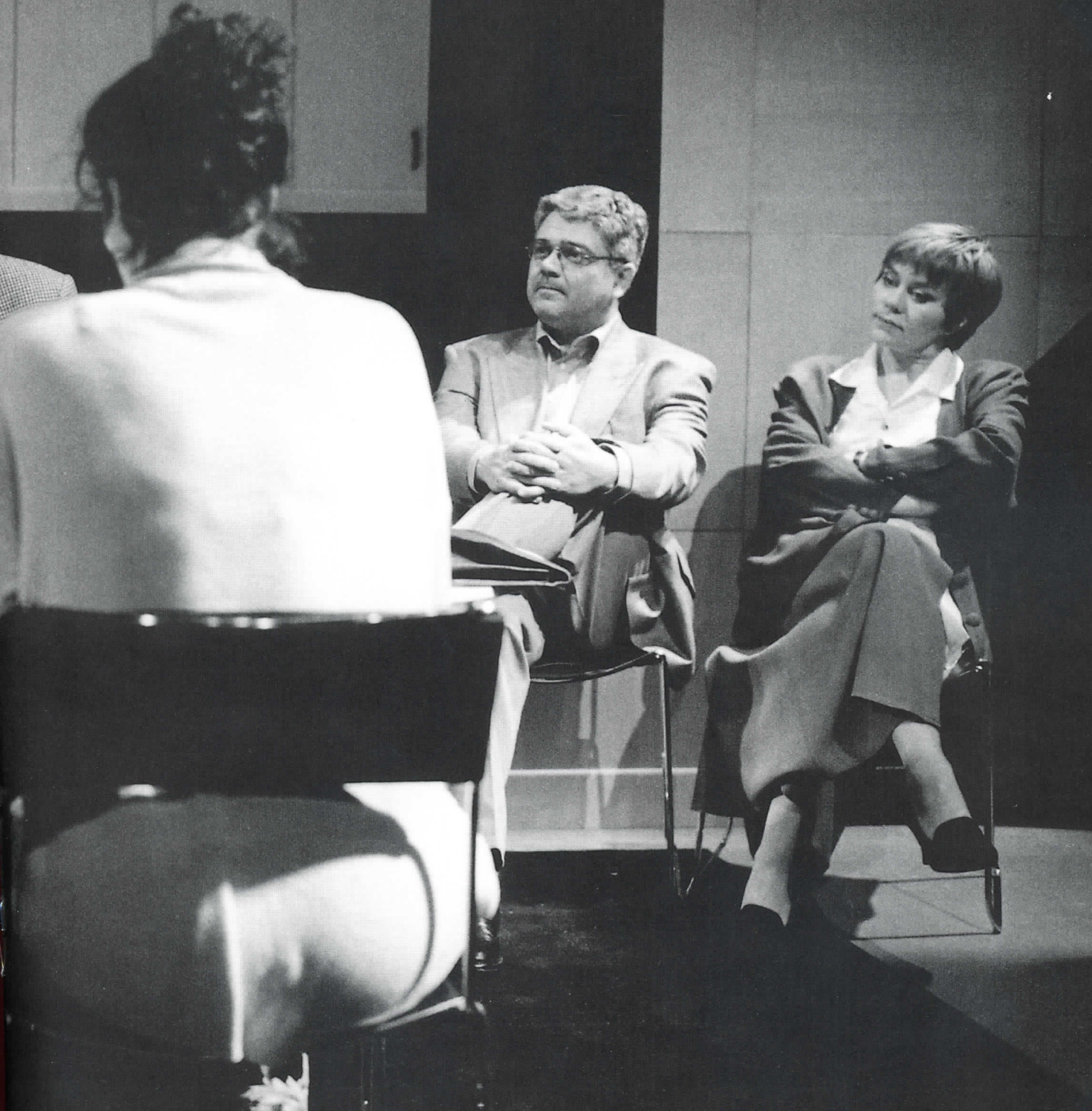

Esben Bach Iversen og Alice Bergstrøm Nielsen

“Den, der søger paradys – eller med et andet ord: det absolutte, den absolutte lykke, den absolutte sandhed her på Jorden, kan vanskeligt hjælpes. At leve er – bl.a. – at indgå kompromis med forventningerne og idealerne, og for den kompromisløse sandhedssøger er der noget kompromitterende ved at leve og blive gammel og desillusioneret. Fra en lidt ældre synsvinkel kan der til gengæld være noget ungdommeligt umodent ved det absolutte krav til livet, der kan ofte være noget tyrannisk ved alt-eller-intet-kravet: hvis ikke alt er ægte, er intet noget værd.”

Villy Sørensen, 1982

Jens Smærup Sørensen

- citat fra brev til Aarhus Teater

“Vi drømmer åbenbart om at kunne forblive uforstyrret i en barneverden, og det er uden tvivl et træk der er blevet særlig markant i vores tid. Fra 60'erne har det været synligt i unge menneskers valg af erhverv og livsstil, og de unge mennesker der nu allerede er blevet noget ældre, har for en stor dels vedkommende forsøgt at holde fast i disse præferencer. Jeg tænker på tilstrømningen til de fag der har med børnepasning at gøre og på bestræbelsen på at beskæftige sig med noget 'kreativt'. Og jeg tænker på påklædning: løst, farverigt, krøllet, fastelavnsagtigt, plettet, hullet, uskyldigt blotende; og på boligindretning: løse, bløde hynder, der giver mulighed for glidende overgange mellem at sidde og at ligge, for at tumle sig, alrummet hvor livsfunktionerne uafgrænset kan udfolde sig og med stærke indslag af barneværelse; og på omgangsformer og på sprog: forkærligheden for det uhøjtidelige, det generelle 'du', bevarelsen af socio- og dialekter (sådan som vi altid har talt), krammeriets afløsning af håndtrykket, sludrestilen i talesproget, samvær og fest i (understreget) improviserede forløb osv. Alt dette uformelle og 'uvoksne' har naturligvis meget for sig, og det er led i en højst påkrævet civilisationskritik, det har bare den ulempe at det har antaget former der inden for vores europæiske kultur udelukkende tilhører barnets verden, og det medfører en usikkerhed i den faktiske voksnes forhold til det faktiske barn. Dette kommer dels til udtryk i at barnet søges behandlet som en jævnaldrende, og altså alt for tidlig inddrages i efterpubertære livsproblemer, dels i at barnet bliver en, som regel temmelig ubevidst, eksistentiel plage: det stiller instinktmæssigt krav til forældrene om at de ikke også selv er børn, det vil have dem til at være netop hvad de helst er fri for at være: voksne.”

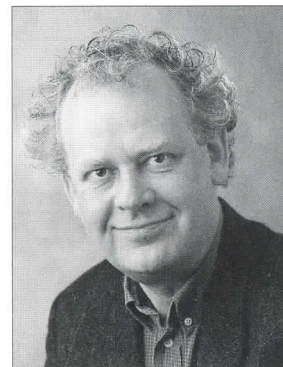
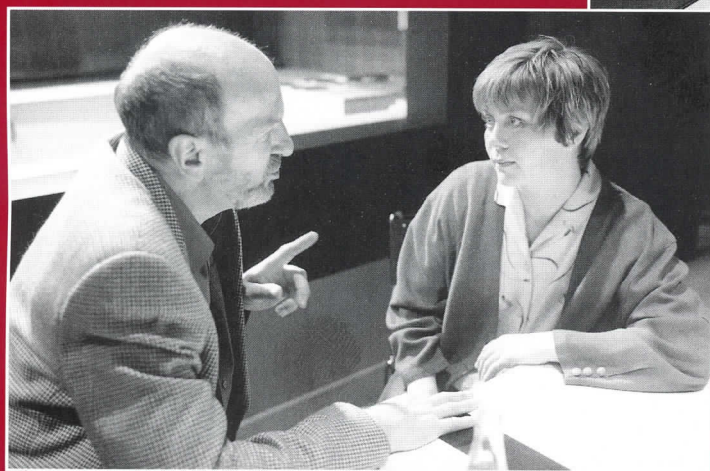
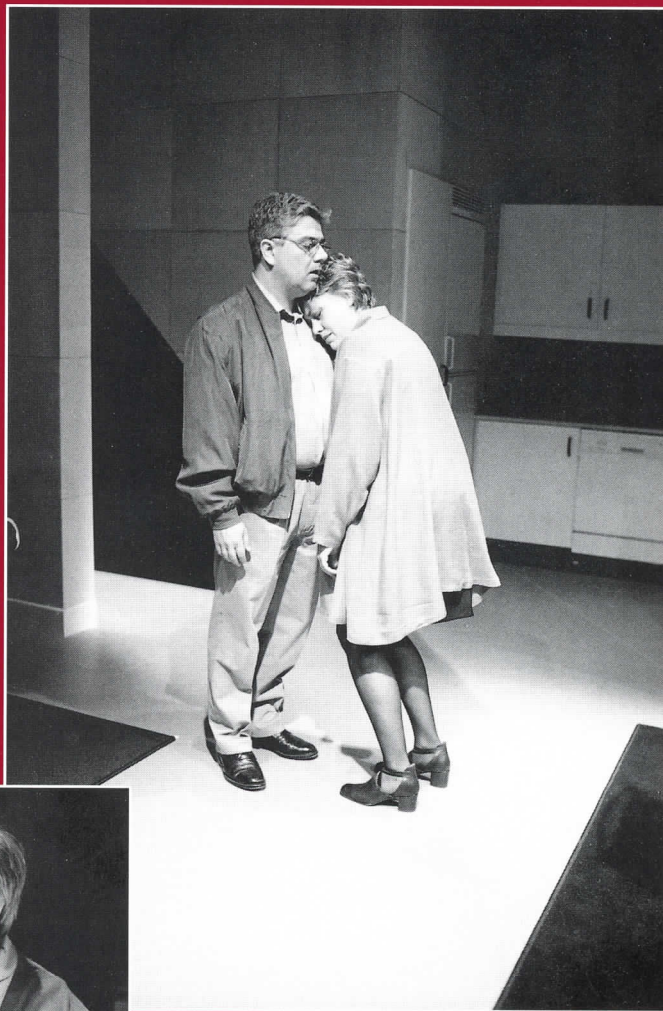

FOTO: MIRIAM & HENRY

“Civilisationen er bare lige så dobbeltsidet som viljen. Den kan hjælpe os med at spille rigtige voksne, få os til at møde til tiden og opføre os ansvarsfuldt, skaffe os social accept, og menneskelig anerkendelse i det omfang vi også behersker et repertorie af adfærdsmæssige konventioner. Vi kan så at sige blive fornuftige og venlige og omgængelige og agtværdige og stabile og pålidelige væsener, blot ved at tage civilisationen til os. Det er bare ikke så nemt som det lyder, og særlig svært i vore dage, for civilisation er blevet et improviseret spil, den flyder, den kan kun forsvare sig med at være praktisk, ikke ud fra værdier som vi alle sammen uden videre deler og tror på. Vi kan tale om hvad der er klogt og uklogt og er temmelig hjælpeløse, når vi bliver bedt om at gøre os klart, hvad vi anser for at være ret og rimeligt, især når vi skal have det til at hænge sammen med andre anskuelser og bare nogle af de normer, vi i virkeligheden er tilbøjelige til at efterleve. Og det gør det anstrengende at spille med. Civilisationen er ikke alene, som kulturen var det, en byrde fordi den pålægger os pligter og begrænsninger, den er det i endnu højere grad, fordi vi ud over at slæbe på sækken også hele tiden selv skal fylde noget i den. Den er en overanstrengelse som måske mindre tydeligt end kulturen kan føre til menneskelig ulykke, men til gengæld medfører en stadig udmærkelse af menneskelige ressourcer. Pludselig er vi så alene og fortabte.”

Jens Smarup Sørensen: prosa og dramatik

Romaner

- 1971 George O' Manneys endeligt
- 1972 At ende som eneboer
- 1975 Byggeri
- 1978 Skoven nu
- 1981 Mit danske kød
- 1982 En musikers bestemmelse
- 1989 Katastrofe

Noveller

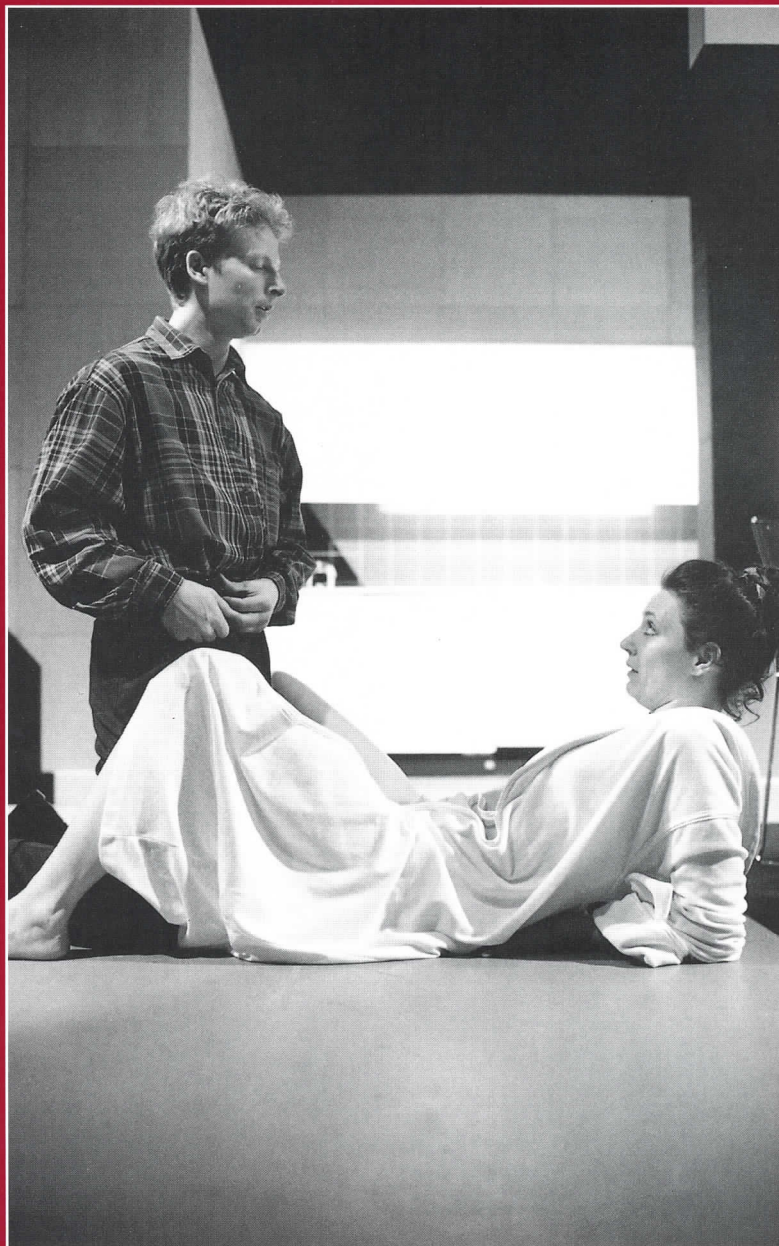
- 1976 13 stykker af en drøm
- 1985 Det menneskelige princip
- 1992 Breve

Dramatik

- 1976 Svineavl (radiospil)
- 1977 Spillet om lørdagen (radiospil)
- 1979 Baronens testamente (TV-spil)
- 1980 Resultatet (radiospil)
- 1982 Afbrudt møde (TV-spil)
- 1985 Transit (TV-spil)
- 1986 Barnet (radiospil)
- 1986 Kometen (TV-spil)
- 1986 Lyset over Skagen (filmmanuskript)
- 1988 Beskytteren (skuespil/Aarhus Teater)
- 1989 Lyset over Skagen (skuespil/Aarhus Teater)
- 1992 Ordet er frit (skuespil/Aarhus Teater)
- 1995 Kold (radiospil)
- 1996 Det eftersøgte barn (skuespil/Aarhus Teater)

Priser

- 1972 Otto Gelsted-prisen
- 1983 Henrik Pontoppidan-prisen
- 1989 Kritikerprisen
- 1990 Det danske Akademis store pris

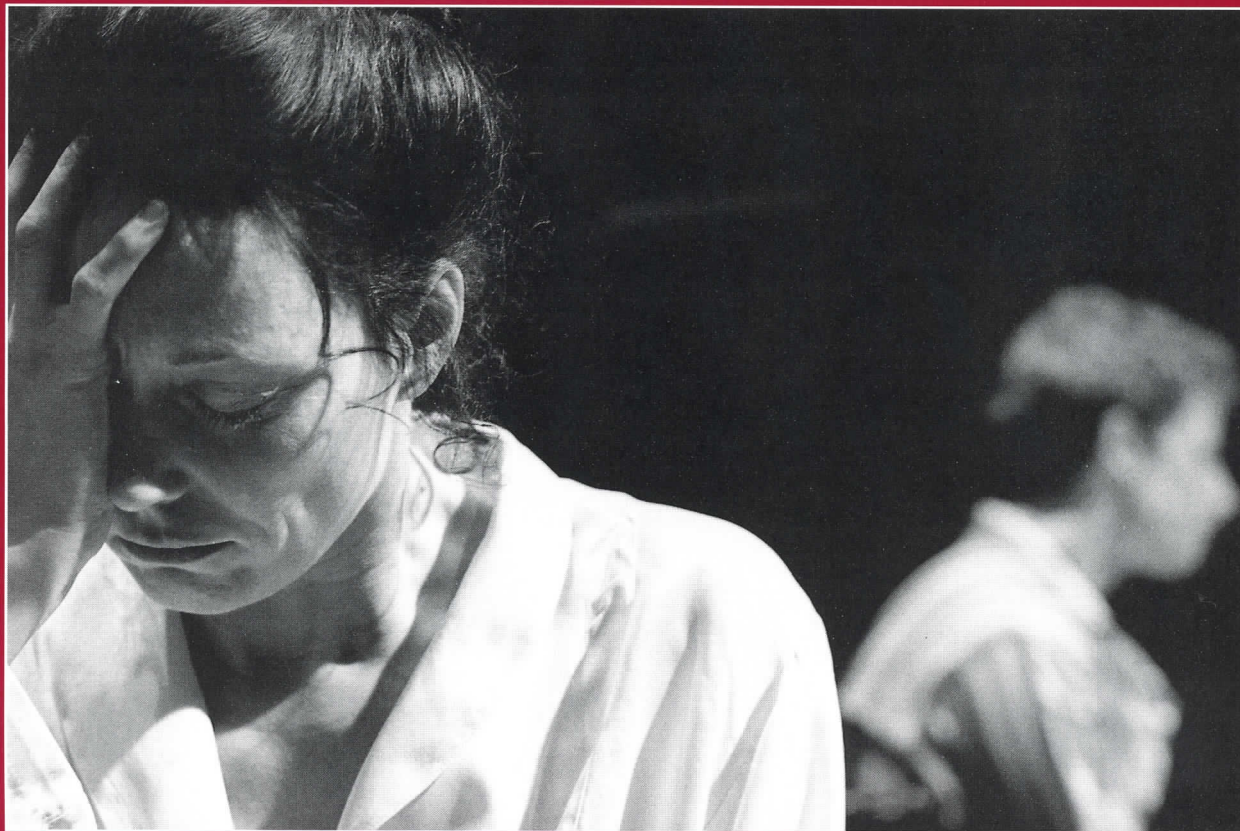

"Jens Smærup Sørensen ynder at fremstille paniske mennesker. I mange henseender handler hans forfatterskab om moderne mennesker, som ikke formår at gøre fremtiden til det, de ville have den til at være. Det moderne projekt er forulykket i *"Katastrofe"* (roman fra 1989, red.) og de andre åndsbeslægtede tekster.

Verden og menneskene hænger ikke sammen; de samfundsmæssige ændringer korresponderer ikke med det, der sker med sjælene. I stedet for at udviklingen går fremad, bliver den skæbnesvanger. Jens Smærup Sørensen digter om de moderne, der løber fra fremtiden og om friheden, der er et andet ord for tomhed. Den permanente mobilisering resulterer i stivhed eller stundesløse bevægelser. 'Menneskehedens selvbefrielsesbevægelse' er en illusions endeligt."

Erik Svendsen i Kritik nr. 105, 1993

“Individualiseringens anden side er globaliseringen. Derfor er den moderne religion, nationalismen og nationsstaten truet. Men religionen er ikke forsvundet. Og den hedder den romantiske kærlighed. Denne nye jordiske religion er uden kirke, dogmer og ritualer. Den er realiseringen af romantikken. Vi gifter os af kærlighed, og vi skiller os af kærlighed. Vi ofrer alt for denne religions skyld. Mennesker var engang i stand til en uselvisk og utrolig offervilje, hvis deres børn var i fare. Måske vil vi endda gå i døden for dem. Men ikke hvis kærligheden kræver noget andet, for så ofrer vi lille Isak. Menneskene i risikosamfundet vil forlade deres egne børn, hvis Han eller Hun er der, og kærligheden kræver det. Vi lever, siger Beck, i den reelt-eksisterende poptekst. Kærligheden er kommunismen i kapitalismen.”

Hans Hauge i Weekendavisen, marts, 1996

